

ИСТОРИЯ НА ИКОНОМИЧЕСКИЯ И ПАРИЧЕН СЪЮЗ

Икономическият и паричен съюз (ИПС) е резултат от постепенната икономическа интеграция в Европейския съюз. Той е продължение на единния пазар на Европейския съюз, с общи разпоредби относно продуктите и свободното движение на стоки, капитали, труд и услуги. Беше въведена обща валута, еврото, в еврозоната, която в момента се състои от 19 държави — членки на ЕС. Всичките 19 държави — членки на ЕС, с изключение на Обединеното кралство и Дания, трябва да въведат еврото след най-малко двугодишно членство във валутния механизъм II и изпълнение на критериите за конвергенция. Единната парична политика се определя от Европейската централна банка (ЕЦБ) и се допълва от хармонизирани фискални политики и координирани икономически политики. В рамките на ИПС не съществува единен орган, отговарящ за икономическата политика. Отговорността се разпределя между държавите членки и различните институции на Съюза.

ПРАВНО ОСНОВАНИЕ

- решения на европейските срещи на високо равнище в Хага (1969 г.), Париж (1972 г.), Брюксел (1978 г.), Хановер (1988 г.), Мадрид и Страсбург (и двете пред 1989 г.) и Маастрихт (1991—1992 г.);
- членове 119—144, 219, 282, 283 и 284 от Договора за функционирането на Европейския съюз (ДФЕС);
- протоколите, приложени към ДФЕС, относно прехода към третия етап от Икономическия и паричен съюз, процедурите при прекомерен дефицит и макроикономически дисбаланси, критериите за конвергенция, клаузите за неучастие на Обединеното кралство и Дания, Европейската система на централните банки, Европейската централна банка и Еврогрупата.

ЦЕЛИ

ИПС е резултат от постепенната икономическа интеграция и следователно не е самоцел. Управлението на ИПС е предназначено да подкрепя устойчивия икономически растеж и високата заетост чрез определянето и провеждането на подходяща икономическа и парична политика. Това включва три основни икономически дейности: i) изпълнение на парична политика с цел ценова стабилност; ii) координиране на икономическите политики в държавите членки; iii) гарантиране на безпроблемното функциониране на единния пазар.

ПОСТИЖЕНИЯ

Еврот вече е част от ежедневието в 19 държави — членки на Европейския съюз. Други държави членки също ще го приемат на по-късен етап. Единната валута притежава неоспорими предимства: тя намалява разходите за финансовите операции, улеснява пътуванията, укрепва влиянието на Европа на международно равнище и др.

ИСТОРИЯ НА ИПС

На срещата на високо равнище, която се проведе в Хага през 1969 г., държавните и правителствените ръководители определиха нова цел на европейската интеграция: Икономически и паричен съюз (ИПС). Група, оглавявана от Пиер Вернер, министър-председател на Люксембург, изготви доклад, в който беше предвидено постигането на пълен икономически и паричен съюз в рамките на десет години съобразно план, съдържащ няколко етапа. Крайната цел беше да се постигне пълна либерализация на движението на капитали, всеобща конвертируемост на валутите на държавите членки и неотменимо фиксирани обменни курсове. Крахът на системата Бретън Уудс и решението на правителството на САЩ да въведе плаващ курс на долара в средата на 1971 г. предизвикаха вълна от нестабилност по отношение на валутната обмяна, която породила сериозни съмнения относно паритета между европейските валути. Изпълнението на проекта за ИПС беше внезапно прекратено.

През 1972 г. (на срещата на високо равнище в Париж) ЕС се опита да даде нов тласък на паричната интеграция чрез създаването на т.нар. „змия в тунела“: механизъм за управлявано вариране на обменните курсове на националните валути („змия“) в рамките на тесни граници на колебание спрямо долара („тунел“). Дестабилизирана от петролната криза, слабостта на долара и разликите в икономическата политика, за по-малко от две години „змията“ загуби по-голямата част от участниците в механизма и в крайна сметка беше сведена до „зона на германската марка“, включваща Германия, страните от Бенелюкс и Дания.

Усилията за създаване на пространство на парична стабилност бяха подновени през 1978 г. на срещата на високо равнище в Брюксел със създаването на Европейската парична система (ЕПС), основаваща се на концепцията за фиксирани, но подлежащи на корекции обменни курсове. Валутите на всички държави членки, с изключение на Обединеното кралство, бяха включени в механизма на обменните курсове, известен като „валутен механизъм I“. Валутните курсове се основаваха на централните курсове спрямо европейската парична единица или ЕКЮ (известна първоначално като европейска разчетна единица), която представляваше средно претеглена стойност на участващите валути. Въз основа на тези централни курсове, изразени в ЕКЮ, се изчисляваше схема с двустранни обменни курсове, чиито колебания трябваше да се ограничават в рамките на марж от 2,25 % в двете посоки (с изключение на италианската лира, за която беше разрешен марж от 6 %). За десет години ЕПС постигна много за намаляването на променливостта на обменния курс:

гъвкавостта на системата, в съчетание с политическата воля за постигане на икономическа конвергенция, доведоха до трайна устойчивост на валутите.

С приемането на програмата за [единния пазар](#) през 1985 г. започна да става все по-ясно, че потенциалът на вътрешния пазар не може да се използва пълноценно, докато продължават да съществуват относително високи разходи за операциите, свързани с обмяната на валута, и несигурността, свързана с колебанията, макар и незначителни, на обменния курс. Освен това, много икономисти осъдиха т.нар. от тях „невъзможен триъгълник“, тъй като считаха, че свободното движение на капитали, стабилността на обменните курсове и независимите парични политики са несъвместими в дългосрочен план.

През 1988 г. Европейският съвет в Ханوفر създаде комисия, която да проучи ИПС, под председателството на Жак Делор — тогава председател на Комисията. В доклада на тази комисия (доклада Делор), представен през 1989 г., бяха предложени стабилни мерки за въвеждане на ИПС на три етапа. По-специално, в него беше подчертана необходимостта от по-добра координация на икономическите политики, въвеждане на правила, уреждащи националните бюджетни дефицити, както и създаването на нова, напълно независима институция, която да отговаря за паричната политика на Съюза: [Европейската централна банка](#) (ЕЦБ). Въз основа на доклада Делор Европейският съвет в Мадрид реши през 1989 г. да започне първия етап на ИПС, пълна либерализация на [движението на капитали](#), до 1 юли 1990 г.

През декември 1989 г. Европейският съвет в Страсбург призова за междуправителствена конференция, на която да се определи какви изменения на Договора е необходимо да бъдат направени с оглед постигането на ИПС. Работата на тази междуправителствена конференция доведе до [Договора за Европейския съюз](#), който беше официално приет от държавните и правителствените ръководители на Европейския съвет в Маастрихт през декември 1991 г. и беше подписан на 7 февруари 1992 г.

Договорът предвижда ИПС да бъде въведен на три етапа:

- Етап 1 (от 1 юли 1990 г. до 31 декември 1993 г.): свободно движение на капитали между държавите членки.
- Етап 2 (от 1 януари 1994 г. до 31 декември 1998 г.): сближаване на икономическите политики и задълбочаване на сътрудничеството между националните централни банки на държавите членки. Координацията на паричните политики беше институционализирана чрез създаването на Европейския паричен институт (ЕПИ), чиято задача беше да се задълбочи сътрудничеството между националните централни банки и да се извърши необходимата подготовка за въвеждането на единната валута. По време на този етап държавите членки трябваше да следят за това националните централни банки да станат независими.
- Етап 3 (в процес на изпълнение от 1 януари 1999 г.): постепенно въвеждане на еврото като единна валута на държавите членки и изпълнение на обща парична политика под егидата на Европейската централна банка. Преходът към третия етап беше подчинен на постигането на висока степен на устойчива

конвергенция, оценявана чрез редица посочени в Договорите [критерии](#). [Бюджетните правила](#) ставаха задължителни, а държавите членки, които не ги спазват, [рисуваха да бъдат санкционирани](#). Беше въведена единна парична политика, която беше поверена на Европейската система на централните банки (ЕСЦБ), съставена от националните централни банки и ЕЦБ.

Първите два етапа на ИПС са завършени. [Третият](#) етап все още е в процес на изпълнение. По принцип всички държави — членки на ЕС, трябва да се присъединят към този финален етап и следователно да приемат еврото (член [119](#) от ДФЕС). Въпреки това някои държави членки все още не са изпълнили критериите за конвергенция. Поради това те се възползват от временна дерогация, докато бъдат в състояние да се присъединят към третия етап на ИПС. Освен това, Обединеното кралство и Дания уведомиха за намерението си да не участват в третия етап на ИПС и следователно да не приемат еврото. Тези две държави членки, следователно, са освободени от участие в ИПС. Механизмите на освобождаване са подробно описани в протоколите относно двете държави, приложени към учредителните договори на Европейския съюз. Независимо от това, Обединеното кралство и Дания си запазват възможността до прекратят това освобождаване от участие и да подадат заявления за присъединяване към третия етап на ИПС. Понастоящем 19 от 28-те държави членки вече са се присъединили към третия етап на ИПС и следователно тяхна единна валута е еврото.

Вследствие на европейската криза с държавните дългове лидерите на ЕС поеха ангажимент за укрепване на ИПС, включително чрез подобряване на рамката за управление. През 2015 г. въз основа на подобна инициатива от 2012 г. председателите на Европейската комисия, Европейския съвет, Еврогрупата, ЕЦБ и Европейския парламент публикуваха доклад, озаглавен „Завършване на европейския икономически и паричен съюз“ (известен като „Доклада на петимата председатели“). В него беше очертан план за реформи, насочен към постигането на истински икономически, финансов, фискален и политически съюз на три етапа (най-късно до 2025 г.).

РОЛЯ НА ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ

След влизането в сила на Договора от Лисабон Европейският парламент участва като равноправен съзаконодател в обикновената законодателна процедура по отношение на определянето на реда и условията за многостранно наблюдение (член 121, параграф 6 от ДФЕС). Това включва, наред с другото, предпазните мерки на Пакта за стабилност и растеж, както и по-стриктно макроикономическо наблюдение, за да се избегнат вредните дисбаланси вследствие на финансовата криза. Пакетът за икономическото управление укрепява ролята на Парламента в икономическото управление на ЕС, по-специално чрез въвеждането на европейския семестър и установяването на икономическия диалог. С Парламента се провеждат също така консултации по следните въпроси:

- споразуменията относно обменните курсове на еврото спрямо валутите на трети държави;

- избор на държавите, които отговарят на условията за въвеждане на единната валута през 1999 г. и след това;
- назначаване на председателя, заместник-председателя и другите членове на Изпълнителния съвет на ЕЦБ;
- правни разпоредби за изпълнение на процедурата при прекомерен дефицит съгласно Пакта за стабилност и растеж.

Dirk Verbeken / Dražen Rakić
05/2019

